

Clypeus Theologiæ Thomisticæ

In Tres Partes Divisus, Et Quinque Voluminibus Comprehensus

Tractatus de Beatitudine, de Actibus humanis, eorumque Moralitate, de
Virtutibus ac Donis, de Vitiis ac Peccatis, & de Legibus, nec-non
Dissertationem Theologicam de Probabilitate

Gonet, Jean-Baptiste

Coloniæ Agrippinæ, 1671

Art. III. An bruta operentur propter finem, movendo se in illum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-78232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-78232)

intentione, manet etiam absolute libera ad eligendum tale medium; ac proinde non mirum si eius electio fit propter finem.

ARTICULUS III.

An bruta operentur propter finem, movendo se in illum?

S. I.

Præmittitur quod ferè apud omnes est certum, & referuntur sententia.

57. **S**upponimus tanquam certum, bruta & omnia alia agentia naturalia aliquò modò agere propter finem.

Hæc suppositio est contra aliquos antiquos Philosophos, qui dicebant creaturas rationis experies non agere propter finem, sed casu & fortunâ. Hos autem impugnat Aristoteles 2. Phys. cap. 8. & 9. probans opus naturæ esse opus intelligentiæ, & non solum intellectum, sed etiam naturam agere propter finem. Idem supponit D. Thomas hic art. 2. dicens quod omnia agentia necesse est agere propter finem: idque probat ex eo, quod finis sit prima omnium causarum, à qua agens determinatur ad agendum hoc potius quàm illud. Colligitur etiam ex Sap. 11. ubi dicitur: *Omnia in mensura, & numero, & pondere disposita sunt.* nomine enim ponderis intelligitur inclinatio cuiuscumque rei in finem proprium, ut explicat Augustinus lib. 1. de Genesi ad litteram cap. 3. & 4. & D. Thomas 1. part. quest. 45. art. 7. Denique regularis & uniformis naturalium actionum cursus & ordo, quo in certos terminos tendunt, eosque ut plurimum assequuntur per media apta & proportionata, quæ à natura instituta sunt, manifestè arguit eis inesse intrinsecam aliquam finis intentionem. Nam, ut egregie argumentatur Cicero lib. 3. de natura Deorum, si characteres litterarum temerè projecti, historias seu annales Ennii non perficiunt; neque aliquis tam demens est, ut credat librum eruditum compositum fuisse sine fine, & casu, ex fortuita litterarum coacervatione: quis crediderit mundum adeo pulchrum & bene ordinatum, casu esse factum; aut operationes rerum naturalium, adeo propriæ conservationi & pulchritudini universi convenientes, casu & non propter finem fieri?

58. Hoc suppositio, inquirimus an bruta operentur propter finem, movendo se in illum, vel solum ex motione & directione Authoris naturæ? vel, ut alii dicunt, an bruta non solum physicè, sed etiam moraliter in finem se moveant?

Partem affirmativam tenent quidam, existimantes in brutis esse aliquem usum rationis, quamvis longè imbecilliorum eò qui in hominibus reperitur, & aliquam imperfectam libertatem indifferentiæ, per quam in eorum potestate est in unum aut alterum locum se movere, & ex pluribus mediis illis oblati, unum accipere, & alia respicere. Ita sentire videntur Plutarchus in libro quod animalia ratione utantur; Porphyrius lib. 3. de sacrificiis, ubi asserit aliquos esse homines percipientes loquelam animalium: Valla in sacra physica cap. 55. Molina 1. p. quest. 14. art. 3. disp. 12. ubi liber-

A tatem quandam in brutis agnoscat: Salas hic disput. 4. sect. 4. ubi fatetur bruta cognoscere proportionem mediorum cum fine, & inter se, & iudicare unum melius alio; & Arriaga in Tractatu de beatitudine sect. 5. in fine, ubi ait se docuisse in Physica, bruta eligere media propter finem; neque solum bonum delectabile, sed etiam utile attingere.

S. II.

Conclusio negativa statuitur.

Dico breviter: Bruta non se movent & dirigunt in finem, operando gratia finis, sed ad illum diriguntur, & moventur ab Authore naturæ. Ita communiter docent Theologi cum D. Thoma hic art. 2. ubi sic habet: *Cognoscendum est quod aliquid sua actione vel motu tendit in finem dupliciter: uno modo, sicut seipsum ad finem movens, ut homo: alio modo, sicut ab alio motum ad finem; sicut sagitta tendit ad determinatum finem, hoc quod movetur à sagittante, qui suam actionem dirigit in finem. Illa ergo quæ rationem habent, seipsum movent ad finem, quia habent dominium suorum actuum per liberum arbitrium, quod est facultas voluntatis & rationis. Illa verò quæ ratione carent, tendunt in finem propter naturalem inclinationem, quasi ab alio mota, non autem à seipsis, cum non cognoscant rationem finis; & ideo nihil in finem ordinare possunt, sed solum in finem ab alio ordinantur. Nam tota rationalis natura comparatur ad Deum, sicut instrumentum ad agens principale: & ideo proprium nature rationalis, ut tendat in finem, quasi se agens vel ducens ad finem; natura verò irrationalis, quasi ab alio acta vel ducta. Quibus verbis S. Doctor utramque partem nostræ conclusionis & docuit & probavit: primam quidem, cum dixit, quod illa, quæ ratione carent, cum non cognoscant rationem finis, ideo nihil in finem ordinare possunt. Nam ut ait Cajetanus, Cognoscere rationem finis, est cognoscere habitudinem finis ad id quod est ad finem: quia finis, in quantum finis, seu in ratione causæ finalis ut sic, importat intrinsecè & necessariò habitudinem ad media, & ad actus qui sunt propter finem, tanquam ad proprium effectum: Sed bruta non cognoscunt habitudinem & proportionem finis cum mediis, aut mediorum cum fine; quia non habent cognitionem intellectus, sed sensus duntaxat, quinaturas rerum, & relationes ac comparationes earum non possunt percipere; unde Augustinus lib. 23. questionum quest. 30. ait, quod scire quò quidquam referendum sit, non datum est rationis expertibus: Ergo bruta non cognoscunt finem formaliter, sed tantum materialiter, id est, cognoscunt rem quæ est finis, non tamen rationem finis, subindeque non se movent in finem.*

Dices, in brutis esse quemdam discessum imperfectum, longè quidem imbecilliorum eò qui est in homine, per quem tamen possunt cognoscere proportionem finis cum mediis, & mediorum cum fine.

Verùm hæc sententia falsa & temeraria est, parumque consentanea fidei: quia esse rationale, quocumque gradu vel perfectione rationale, est differentia essentialis hominis; perfectior enim vel imperfectior rationis usus, non mutat naturam essentialiter, sed solum accident-

taliter unde, ut infra dicemus, omnia mira quae ab animalibus efficiuntur, non ex ratione & in-differencia libertatis, sed ex instinctu, & deter-minatione naturae procedunt. Accedit quod in 1. cap. Genesim, aves & quadrupedia, eodem mo-do facta narrantur, quod plantae, herbae, &c. cum vero homo, in quo est discursus, creandus fuit, specialim modo locutus est Deus, ait enim: Facia-mus hominem ad imaginem & similitudinem no-stram: & prebit piscibus maris, & volatilibus caeli, & bestibus, uti ter & in terra. In qua diversitate innui-tur cetera omnia esse irrationalia, solum verò hominem rationalem esse.

Adde quod, si animalia bruta aliquò modò essent rationis capacia, eòdem modò videtur quòd essent capacia cognitionis Dei, & salutis, felicitatisque aequalis: nam si ratione polle-rem, utique & rationali appetitu, qui rationem sequitur, sicut sensitivus sensum: de qua re vi-deatur Montezino hic disp. 7. quaest. 7.

Secundò probatur eadem pars conclusionis. Nullum agens potest se movere in finem, nisi habeat dominium sui actus: nam movere se in finem, idem est ac determinare se ad operandum gratia finis: Atqui bruta non habent dominium suorum actuum: Ergo non se movent in finem.

Minor probatur: quia Scriptura Eccles. 1. 7. dicit singulariter & eximie de solo homine in-ter creaturas visibiles, quòd Deus eum reliquit in manu consilii sui: At non esset proprium & singulare homini, esse in manu sua ac potestate, & de suis operationibus liberè disponere, si bruta quoque haberent aliquam liberam pote-stantiam in verumliber, & de seipsis, seu operatio-nibus suis disponent: Ergo bruta non habent dominium suorum actuum.

Unde eadem Scri-ptura quando vult significare, aliquid fieri ab hominibus tam cupidè & ardenter, ac si nullam haberent libertatem ad abstinendum ab hujus-modi actione, dicit illos operari ut belluas, 2. Petri 2. Velut irrationalia pecora naturaliter se-ruantur: & similiter in Epistola Judae eis obji-citur, quòd quae naturaliter tanquam muta anima-ta morantur, in illis corrumpuntur: operari autem naturaliter, idem significat quòd operari non liberè: nam agere naturaliter, est agere ex ponde-re & inclinatione naturae, & absque deliberatione & electione, in unum determina-ta ferri.

Confirmatur ex D. Thoma quaest. 24. de ve-ritate art. 2. ubi sic dicitur: Totus libertatis radix est in ratione constituta: unde secundum quod ali-quis se habet ad rationem, sic se habet ad liberum ar-bitrium. Ratio autem plene & perfectè invenitur solum in homine; unde in eo solum liberum ar-bitrium plenarie reperitur. Bruta enim habent quan-tam similitudinem rationis, in quantum participant quaedam prudentiam naturalem, secundum quod na-tura superior attingit aliquando ad id quòd est natu-rae superioris: quae quidem similitudo est secundum quòd habent iudicium ordinatum de aliquibus: sed hoc iudicium est eis ex naturali aestimatione, non ex aliqua collatione, cum rationem sui iudicij ignorent: propter hoc etiam huiusmodi iudicium non se extendit ad omnia, sicut iudicium rationis, sed ad quaedam de-terminata. Et similiter in eis est quaedam similitudo liberi arbitrij, in quantum possunt agere vel non agere secundum suum iudicium unum & idem, ut sic fit in eis quòd quaedam conditionata libertas: possunt enim agere & iudicant esse agendum, vel non agere, si non iudicant, sed quia iudicium eorum est determina-

tum ad unum, per consequens & appetitus & actio ad unum determinantur: unde secundum Augustinum 11. super Genesim ad litteram, moventur visis; & secundum Damascenum, aguntur passionibus: quia scilicet naturaliter de tali viso & de tali passione sic iudicant: unde necesse habent ab ipsa visione alicujus rei, vel à passione insurgente, moveri ad fugien-dum, vel prosequendum: sicut ovus visò lupò necesse habet timere: & canis insurgente passione irae, ne-cesse habet latrare, & persequi ad nocendum. Sed homo non necessarid moventur ab his quae sibi occur-runt, vel à passionibus insurgentibus, quia potest ea re-cipere vel refutare: & ideo homo est liberi arbitrij, non autem bruta.

Ad eandem considerationem pertinet, quòd omnia animantia ejusdem generis, ab Exori, & salutis mundi usque ad hoc tempus, & in omni regio-ne, posita in talibus circumstantiis, eòdem sem-per determinatò modò operantur: v.g. omnes hirundines eòdem modò vere edificant: omnes apes eòdem modò mellificant; omnes formicae eòdem modò aestate grana recondunt, &c. Hoc enim evidens argumentum est, quòd liberam electionem non habent inter opposita: nam illa electio indifferens induceret aliquam varietatem in modo operandi: sicut homines, quia electione agere possunt, positi in eodem statu antecedenti, & in paribus circumstantiis, diversimodè operantur, ut experientia constat.

Secunda pars conclusionis, quae asserit bruta dirigi & moveri in finem ab Authore natura, evidens est: nam ut dicitur D. Thomas hic art. 2. ad 3. Manifestum est quòd particulares causa moventur à causa universali; sicut cum rector civi-tatis, qui intendit bonum commune, movet suo imperio omnia sua particularia officia civitatis: & ideo ne-cesse est quòd omnia quae carent ratione, moveantur in fines particulares ab aliqua voluntate rationali, quae se extendit in bonum universale, scilicet à voluntate divina.

Confirmatur: Tota irrationalis natura compara-tur ad Deum, sicut instrumentum ad agens princi-pale, ut ait idem S. Doctor supra relatus: Sed instrumentum non agit, nisi ut motum & appli-catum à principali agente: Ergo nec creaturae irrationales se movent in suos fines, nisi ex spe-ciali motione & directione Authoris naturae.

Confirmatur amplius: sicut ex hoc quòd sagitta saepe attingit eundem scopum, colligitur ejus motum procedere à ratione; non quae sit in ipsa sagitta, sed in sagittante: ita pariter, cum videamus animalia, & alias creaturas rationis expertes, ferè semper suos fines particulares consequi, colligitur evidenter illarum motus & operationes, à ratione, non quae sit in ipsis ani-malibus, & creaturis irrationalibus, sed in ea-rum Authore, derivari.

§. III

Solvitur obiectio in contrarium.

Obijcies: In animalibus datur aliquis ratio-nis usus: Ergo illa possunt in finem se movere & dirigere, nec indigent in eum dirigi & moveri ab Authore natura. Consequentia patet: nam dirigere se in finem, est effectus ratio-nis & prudentiae. Antecedens verò suaderi potest ex variis operationibus animalium, quae

non videntur aliter posse fieri quam ratione & prudentiâ. Harum plura adducit exempla D. Basilius homil. 7. 8. & 9. in Hexameron: nos aliqua breviter proponemus.

Primum sit in formicis: istæ enim non solum appetitu pastus ex fame excitatõ, feruntur in cibum presentem, sed etiam provident de futuro, hyemis necessitati, & alimenta undequaque conquesta congregant in horrea, sagaciterque custodiunt & distribuunt per totum annum; atque ut ne sub terra granum tritici nascatur, rodunt partem illam undenasci debet; quod si ex magnitudine pluvie madefit, ne corrumpatur extrahunt, ut Sole & vento exsiccentur: hæc autem omnia sine aliquali discursu fieri posse non videntur. Porro quis non miretur eas sepulchra sibi parare, & formicas mortuas extraditum deportari ab aliis ad sepeliendum? Propter quæ, & alia admiranda prudentiæ in his animalibus exempla, remittit Spiritus Sanctus fatuum hominem ad prudentiam ex illis addiscendam, dum Proverb. 6. sic ait: *Vade ad formicam, & piger, & considera vias eius, & discite sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in estate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat.*

Adjiciamus exemplum hirundinis, quæ mutat terras & domicilia, pro temporum diversitate, nidum conficit pulloꝝ educationi aptissimum, & ibi ova fovet: Quis ergo neget eam cognoscere nidum ad talem finem esse necessarium? in eaque re discurre, & perfecte propter finem operari.

Quædam etiam videre est animalia, quæ si vulnere aliquo afficiantur, quandam inquirunt herbam, quæ illis apta nata est remedio esse juxta illud Poëtæ:

Non illa feris incognita capria

Gramina, cum tergo volucris hæset sagitta.

Denique mira legimus & experimur de apibus, & de elephantibus, quæ longum esset recensere. Sufficiat audire Spiritum Sanctum Proverb. 30. ita asserentem: *Quatuor sunt minima terra, & ipsa sunt sapientiora sapientibus. Formica populus infirmus, qui preparat in messe cibum sibi. Lepusculus plebs invalida, qui collocat in petra cubile suum. Regem locusta non habet, & egreditur universa per raras suas. Stello manibus nititur, & moratur in edibus regis. Addamus etiam quod de aranea ait Guillelmus Parisiensis, nempe eam nasci cum lege, libro, & lucerna: quia à natura inditam habet noticiam omnium quæ sibi agenda sunt.*

68. Confirmatur: Animalia ex modo efformandi varias voces se ipsa vel quærunt, vel vocant, sive ad partem, sive ad coitum; aliquandoque sibi respondent, ut patet in avibus quæ vicissim canunt: habent ergo sibi aliquid vel voce vel cantu significare; & per consequens aliquem imperfectum discursum, & cognitionem sufficientem, per quam possunt in finem se dirigere.

69. In hujus rei majorem confirmationem adduci potest id quod de Apollonio Tyaneo narrat Philostratus lib. 4. cap. 1. *Cum aliquando (inquit) de communi conrordia disputaret, doceretque oportere Ephesios sese mutuo nutrire; Passeres sorte in arbore quadam taciti considerabant: unus autem ex ipsis tanquam alicuius rei nuntius vocem emisit, quæ visus est aliquid ceteris predicere: eò auditõ ceteri clamorem tollentes post ipsum volarunt. Tunc ali-*

quandiu tacens Apollonius, sciens quidem quam ob causam passeres volitarent, nondum tamen audieribus id narrabat. Vbi vero omnes in se conversi, & quasi portentum aliquod admirantes aspexit, cum proprio silentio sic efflocutus: Puer quidam lapsus frumentum in arcem demisit: eum neglexerit illud collegisset, abiit, multa grana passim in angusto sparsa relinquens, quæ cum passer ille invenisset, satis (ut vidistis) nuncians, inventum cibum communicavit. His verbis permulti commoti, ad hoc visendum concurrere: ipse vero in qui manserunt captam sermonem de communi societate serranda profectus est. Postquam vero qui visum viderant, cum clamore atque admiratione summa reversi sunt: videtur inquit, Apollonius, quo pacto passeres mutuum de se curam habent.

Huic objectioni responderet, ex variis illis operationibus animalium, quæ sine ratione non videntur posse fieri, colligi evidentem illas procedere à ratione & sapientia, non quæ sit in ipsis animalibus, sed in eorum Authore Deo, qui ea movet & dirigit in suos fines: sicut ex hoc quod sagitta sæpe tendit in eundem scopum, colligitur ejus motum procedere à ratione, non quæ sit in ipsa sagitta, sed in sagitante, ut supra annotavimus. Unde in creaturis quæ nullum habent sensum videmus familia: vitis enim, & quædam alia arbusta, eò quod per se erigi non valent, quædam ligamenta produunt, quibus ligata aliis, eriguntur; & similiter folia vestita, fructus defendunt ab inclementia temporis. Item Heliotropium assidue Solem intuetur, sequiturque indefesse ejus cursum: & herba quæ *sensitive* appellatur, ad levissimum hominum tactum, statim marcescit, & folia complicat, et si esset mortua. Sicut ergo ad hæc non est necesse discursum ponere, sed convenientissime fieri dicuntur instinctu & determinatione naturæ: ita etiam ad illa mira quæ in argumento recententur, & alia similia, sufficit sagacitas, & naturalis instinctus, qui locò rationis & discursus datus est animalibus.

Quod verò Spiritus Sanctus nos ad animalia mittat, ut ex eis prudentiam discamus, non inuit in illis esse prudentiam vel rationem, sed solum in Deo eorum authore: & ideo allegando etiam nobis res omnino insensibiles, obiecta, de quibus utrum rationem participent, nullatenus ambigi potest. Ut enim nimiam de necessariis sollicitudinem tolletur Christus, dicit Matth. 6. *De vestimento quid solliciti estis? considerate lilia agrorum quomodo crescunt, non laborant, neque nent. Et ut noticiam Dei persuadear insensatis Propheta, dicit Psalmo 18. Cæli enarrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiant firmitermentum.*

Ad confirmationem dicendum, quod ad vocem animalis confurgit sine aliquo discursu rationis in animalis representatio vel pabuli, vel delectationis, ad quæ naturali instinctu movetur. Quod verò aliquando aves vicissim canunt, hoc ex providentia Dei, ad majorem nostram delectationem, & ad ipsarum levamen effectum est: non ita quod sese intelligant, & sibi invicem loquantur, sed ita ut sese excitent. Unde ad aliud quod narrat Philostratus de Apollonio Tyaneo, respondeo, quod Apollonius nihil in magnis insignis, Daemonum societate utens, a quibus in passeribus prædictis exitentibus, effusionem frumenti, & quæ passeres facerent addicere potuit. Adde quod miranda illa quæ

de Apollonio tradidit Philostratus, ab ipso A
conficta esse creduntur, ut videri potest apud Ba-
roonum tom. 1. anno Christi 68. num. 31.

Ad complementum hujus questionis, qua-
res in quo consistat naturalis instinctus anima-
lium?

Respondeo breviter, juxta probabiliorē
sententiam, illum consistere in repraesentatione
quodam convenientis aut disconvenientis, facta
per species insensatas, residentes in aestimativa
bruti, & a sensatis speciebus eductas. Pro cujus
intelligentia sciendum est, dari in brutis aestima-
tivam potentiam, quae est sensus quidam
interius, cujus hoc est munus proprium, ut ex
speciebus sensibilibus eliciat speciem insensa-
tam: v. g. cum ovis videt lupum venientem,
ex specie sensibili lupi ejus aestimativa elicit
speciem inimicitiae, quae est insensibilis, & qua
insensata appellatur, quia a sensibus externis
non percipitur. Haec ergo aestimativa bruti, ut
instructa speciebus illis insensatis, quibus ratio
convenientis & disconvenientis illi repraesentatur,
naturalis ejus instinctus dicitur. Unde
probabilitate caret illorum sententia, qui asse-
runt naturalem instinctum animalium consistere
in speciebus insensatis a Deo, eorum quae sunt il-
lis convenientia aut nociva, repraesentativis: hic
enim dicendi modus mures & formicas facit æ-
quales Angelis, quibus ob naturae perfectionem
insuntur a Deo species in primo instanti
creationis, ut in Tractatu de Angelis ostensum
est.

ARTICULUS IV.

Virum Deum agat propter finem?

§. I.

Quibusdam praemissis statum difficultatis
proponitur.

Suppono primò, Deum in ratione agentis
considerari posse dupliciter: scilicet in ra-
tione agentis ad intra, vel ad extra. In primo
sensu consideramus actiones Dei purè imma-
nentes, quarum alia dicuntur merè essentialia,
illa scilicet quae sunt communes tribus perso-
nis: scilicet scientia, intellectio, & amor essentialis:
alia verò vocantur notionalia, quae nimirum
sunt propriae alicujus Personae, & non commu-
nes tribus, ut generatio Verbi, & productio
Spiritus Sancti. In secundo verò sensu conside-
ramus actiones quibus Deus operatur ad extra:
quae adhuc dupliciter considerari possunt, vel
quatenus se tenent ex parte Dei, vel prout se
tenent ex parte termini & effectus producti; &
secundum hanc terminationem passivam non
sunt aliud quam ipsimet effectus ad extra pro-
ducti, ut pendunt ab actione Dei: sicut cum pro-
portione denominatio visus in pariete, nihil est
aliud, quam ipsimet paries, ut connotat actum
visionis. Quod ut magis declaretur:

Suppono secundo contra Durandū, Suarezem,
& alios modernos, Deum non agere ad extra
per actionem formaliter transeuntem. Probatur
breviter: quia, ut ostendimus in Tractatu de
scientia Dei, potentia operativa in Deo non di-

stinguatur ab intellectu & voluntate illius: Sed
actio intellectus & voluntatis est formaliter im-
manens, cum sit actio vitalis: Ergo omnis ope-
ratio Dei est formaliter immanens; subindeque
non formaliter, sed virtualiter tantum tran-
siens. Unde sicut Angeli operantur ad extra
per actum imperij, virtualiter solum transeun-
tem, ut docet S. Thomas opusc. 1. r. art. 3. ubi ait
quod *Angeli movent caelos, conceptione sui intellectus
efficaci*: ita & a fortiori Deus, quippe qui est
naturae magis simplicis, & cujus intellectus pra-
cticus, longè potentior est & efficacior intelle-
ctus Angelorum.

Adde quòd, si executio activa, seu actus se-
cundus omnipotentiae divinae, esset actio forma-
liter transiens; & consequenter ab ipsa potē-
tia realiter distincta, utpote in creatura produ-
cta existens; potentia Dei executiva non esset
infinita, quia scilicet non identificaret sibi ea
omnia quae pertinent ad propriam lineam; non
enim identificaret sibi actum secundum: sicut
intellectus divinus non esset infinitus, si realiter
distingueretur ab intellectu. Non esset etiam
actus purus, eò quod esset in potentia, etiam
physica, ad proprium actum, a quo realiter di-
stingeretur.

Dices: Quando Deus operatur simul cum
causa secunda, puta cum igne, producendo cum
illo calorem, calefactio est concursus simulta-
neus causa primae & secundae: Sed calefactio
est actio formaliter transiens: Ergo Deus opera-
tur ad extra per actionem formaliter transeun-
tem.

Respondeo calefactionem dici concursum
Dei, quia mediante illa producit ulteriorem ef-
fectum, scilicet calorem: quamvis comparata
ad Deum, potius habeat rationem effectus,
quam actionis; quia procedit à Deo mediante
alià actione distincta, & cum ipsa omnipoten-
tia divina identificata, puta cum imperio effica-
ci divini intellectus practici, qui est potentia
Dei ad extra operativa.

Suppono tertio, quod sicut in causa formali
possumus separare rationem formalem à causa-
litate formali; imò de facto reperitur separata
in Deo, respectu sui (dicimus enim immutabi-
litate Dei esse rationem formalem aeternita-
tis ipsius, non verò causam) & tunc ratio for-
malis idem est quod causa formalis, seclusa im-
perfectione: ita similiter possumus praescinde-
re rationem finis à causalitate finis, & conspice-
re quòd aliqua actio sit propter finem duobus mo-
dis; scilicet propter finem, tanquam propter
veram causam finalem; & propter finem, tan-
quam propter rationem solum finalem, praescin-
dendo ab imperfectionibus dependentiae &
distinctionis, quae in omni vera & propria cau-
saliitate reperiantur.

Quaeritur ergo in hoc articulo, an Deus in
suis actionibus transeuntibus & immanentibus
agat propter finem, tanquam propter veram
causam finalem, vel solum tanquam propter ra-
tionem finalem? vel ut alij dicunt, an actiones
divinae, tam immanentes, quam transeuntes, ha-
beant causam finalem realiter, aut solum vir-
tualiter influentem.